

СКРИНІНГ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЯБЛУНІ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Глюдзик-Шемота М.Ю., Когут С.В.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», біологічний факультет,
вул. Волошина, 32, м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

Ґрунтово-кліматичні умови Закарпаття сприяють значному поширенню біологічного різноманіття плодових культур. Дослідженнями проведеними в 60-х роках минулого століття, виділено значну кількість сортів місцевого та західно-європейського походження, які на цей час знаходяться на межі зникнення на приватних землях. Таким чином виникає імовірність безповоротної втрати цінних сортів, які мають тільки місцевий ареал розповсюдження.

Пошукові дослідження, проведені в лабораторії багаторічних насаджень Інститутом аграрних ресурсів та регіонального розвитку показують, що в умовах Закарпаття на висоті 300-600 м над рівнем моря (передгірська та частково гірська зона Закарпаття) збереглися окремі аборигенні сорти яблуні (*Malus domestica* (L.) Borkh, які добре пристосовані до складних ґрунтово-кліматичних умов передгір'я. Вони мають такі позитивні ознаки як стійкість до хвороб, морозостійкість, пізнє квітування, високу продуктивність дерев та якість плодів. Місцеві сорти є цінним надбанням садівничої науки, можуть широко використовуватись у селекційному процесі, а також у виробництві екологічно-безпечної продукції плодівництва без застосування пестицидів. Ця продукція важлива для дієтичного, дитячого та санаторно-курортного харчування.

Підтверджено поєднання цінних господарсько-біологічних властивостей та біометричних показників для 14 сортів-донорів за комплексом ознак Соліварське благородне, Пармен зимовий золотий, Бельфлер жовтий, Ренет Вільмоша, Соліварське берегівське, Пепінка литовська, Губарстон, Черепаня, Феркованя, Ейдешолмо, Довганики, Конфетное, Гланерки, Дівоче. За кращими сортами проведено щеплення силами студентів нашої кафедри та вирощено саджанці для адаптації їх в умовах низини з метою збереження різноманіття. У місцях росту і розвитку ці сорти зникають із-за ряду причин, одна з них – біологічна старість.

Дослідженнями місцевих зникаючих сортів яблуні в низинній і передгірській зонах підтверджено поєднання цінних господарсько-біологічних властивостей та біометричних показників для 22 сортів-донорів за комплексом ознак. Отримані результати свідчать про наявність необхідного наукового та дослідницького матеріалу для виконання завдання з оцінки господарсько-біологічних ознак рідкісних і зникаючих сортів плодових і культур в умовах регіону досліджень, забезпечення довгострокового збереження цінних зразків із метою ефективного використання в наукових, селекційних та навчальних програмах.

Найбільша кількість плодів у фазі грецького горіху облікована у сортів колекції №2: Соліварське зелене – 97 шт, Соліварське благородне сизе – 96, Айдоред (клон) – 95 шт, Соліварське благородне – 89, Губарстон – 87, Ренет

Вільмоша – 81, Пармен зимовий золотий і Тофі – по 78 шт, Пепін Паркера – 72шт/дерево та ін. Отже, на п'ятий рік після посадки встановлено прогнозовану врожайність більше 10,0 т/га у 14 сортів (54%). Прогнозована врожайність найбільша у сортів та клонів групи Соліварське: Соліварське благородне сизе - 22,1 т/га, Соліварське благородне – 19,58, Соліварське зелене – 19,40 т/га. Внаслідок заморозків у передгір'ї під час масового цвітіння прогнозована урожайність сортів у колекції №1 становить 0,75 (Кішосонь) – 5,80 (Пармен зимовий).

Проведено дегустаційну оцінку плодів досліджуваних сортів. За смаком та яскравим зовнішнім виглядом плодів виділено сорти: столові (добрий смак, 6,8-7,7 бала) гірські клони Джонатана, Розмарин пасхальний, Семеші, Губарстон, Ренет Вільмоша, Позман та ін. (біля 35% сортів); десертні (відмінний смак, 7,8-9 бала) з них сорти з оцінкою більше 8,2 бала Тофі, Цитронки, Пепінка литовська, Пармен зимовий золотий, Соліварське берегівське, Соліварське благородне сизе, Конфетне, Черепаня, Ейдешолмо, Старкінг.

У результаті оцінки господарсько-біологічних та морфологічних ознак зникаючих рідкісних сортів яблуні у колекціях збереження генофонду виділено 34 джерела 20 господарсько-біологічних ознак. Підтверджено поєднання цінних господарсько-біологічних властивостей та біометричних показників для 14 сортів-донорів за комплексом ознак Соліварське благородне, Пармен зимовий золотий, Бельфлер жовтий, Ренет Вільмоша, Соліварське берегівське, Пепінка литовська, Губарстон, Черепаня, Феркованя, Ейдешолмо, Довганики, Конфетнос, Гланерки, Дівоче.